

al gesticht worden. medische zending derland uiterland afstandige besluiten onze Kerken van den toestand enaardige eischen die aan een Horden? De weg, wezen, lijkt ons Laat men eerst komt. Dan een le in Djogja zich le wijze van wer- hospitaal gevolgd, hem voorlicht, waar het nieuwe

onderzoek.

kan ons Gerefor- eer van het Gena- weer zooveel die- reijker tot de gebracht. terp onderscheid de klare, heldere rbonde en de rijke dat Genadever- uitnemendste uit- le leerstuk niets e weldaden; die ziele van Gods t het aan de and- dat deze kennis- iak is, die buiten t zonder schade wel gemist kan d voor God, die ons openbaarde, de dingen die ons ja", dwingt ons oog te schatten, en nood. Want ieste erfenis mij doodarm, daan- heb? Zeker, ja schuldten zijn dan die mij die naar zoolang ik in de klein dier aan al die schat-

l worden in die verbond hangt gemeente, voor nder. Want dat r één edelsteel a Gods genade- pilaar uit het rizen, maar het wat God doet rolk uit te wer- pond, of wilt ge- weer het funda- uit, zijn eeuwige fundament, dat ligt, een oogen- t hebt ge aan e danken. Te t Evangelie en enen en zegelen te danken uw in een zooveel is; te danken is waarin dat e gestalte op- geboorte en de het geloof, die heerlijk, die verbonds" ons uit dat Genade- em de predi- wand weg en ge l os op zich erlijke eenheid r en de rechte

ook onjuister, genadeverbond t geslacht der Wel heeft een Jaan, door min aan de markt door Cocceus cht, en kwam eer verdachte e bestudeering ter tijdvak der ver die dwaze Zwingli en s, Ursinus en is, om slechts de verbonds- de ontwikkel- hooft opstond. thriften, voor- mulier, gaan wing uit. En voorrede van ieuw Testa- zien, hoe roet op onze reeds geheel l was. Coc- ter van de ver- in deze ver- verkeerde el- bij de een- ment verbrak, bijgedragen mstiger ge- niet de rijke maar juist ing, die ten g heeft ge- e enige gt minstens f, die, door praktijk de te en heer- gen hebben verbonds- en die ont-

wikkeld hadden en gelijk ze zoo kostelijk- schoon in onze liturgische formulieren tot uitdrukking is gekomen, past niet en kan niet passen bij een volkskerk, waar de werkd in de Kerk wordt opgenomen om haar te „kerstenen“, en de sleutelen der tucht niet meer worden gehandhaafd. Naar die mate, dat de Kerk in haar uitwendige gestalte zich verder verwijderd van wat de Kerk van Christus in waarheid moet zijn: de „vergadering der Christgelovigen“, wordt de verbondsbeschouwing der gemeente, de verbondsprediking en de verbondsbetiening der sacramenten steeds meer een onwaarheid. Een Kerk, die in haar Avondmaals- formulieren u zeggen komt: „En opdat wij vastelijk zouden gelooven, dat wij tot die genadeverbond behooren, nam de Heere Jezus in zijn laatste Avondmaal het brood, en als Hij gedankt had, brak Hij het en gaf het Zijne discipelen en zeide: „Neemt, eet, dat is mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt“, en dan tocht tot die Avondmaal noodig degenen, bij wie zelfs alle spoor van godvruchtigen wandel gemist wordt, maakt zich schuldig aan leugen. En evenzo een Kerk, die in het dankgebed na den doop God dankt, dat „Hij ons en onze kinderen, door het bloed van zijn lieven Zoon Jezus Christus, alle onze zonden vergeven en ons door zijn Heiligen Geest tot lidmaten van Zijn eeniggeboren Zoon en alzoo tot Zijne kinderen aangenomen heeft“, en toch het dult en toe laat, dat duizenden van deze gedoopte kinderen in allerlei goddeloosheid opgroeien, vergrijpt zich aan de waarheid.

Dat is dan ook gevoeld door de teederder zielen, die ernst met de verbondsgedachte maakten. Vandaar dat een godzalig man als Lodewijk Steijger weigerde langer het Avondmaal te bedienen, en dat andere predikanten te Utrecht het Doopsformulier op eigen houtje gingen wijzigen. En waar dat verzet niet hielp en de zooveel betere weg, dien Voetius aanwees, helaas niet gevolgd werd, moest er toen voor de ontruste conscientien wel een slaappmiddel worden uitgedacht. De Volkskerk wilde men niet opgeven; de „nader reformatie“, waarop Voetius en zijn kring aandrong, stuitte op de laksheid der ambtsdragers. En waar men toch niet breken wilde met de Kerk der Vaders, omdat het Labadisme zoo droef geleerd had, waarop zulk een zondig separa- tisme uitlep, werd toen de heerlijke belijdenis van het Genadeverbond verminst, ontield, van haar geestelijke kracht be- roofd. Het „geheiligd zijn in Christus“, dat onze Kerk van onze kinderen bij den Doop belijdt, werd opgevat van een „uitwendige verbondsheiligheid“. De beloften van het Genadeverbond werden conditioneel gemaakt; God bood aan allen genade en verzoening aan en verzegelde dat aanbod in het sacrament aan heel de gemeente; maar of die weldaden persoonlijk ons deel werden, hing af van ons geloof. En nog verder voort- gaande op dezen eenmaal ingeslagen weg kwam men toen tot de heillooze onderschei- ding van het uitwendig en inwendig ge- nadeverbond; het uitwendig genadeverbond met zijn sacramenten was door God inge- steld voor ieder uitwendig fatsoenlijk levend lid der gemeente, maar bracht geen de minste wezenlijke genade mede. En daar- naast stond dan het inwendig genadever- bond, dat God de Heere sloot met de waar- achtige geloovigen en dat geheel in de diepten van het innerlijk zieleleven weg- school. Toen verloor de leer van het Genade- verbond al haar kracht en troost. Want dat uitwendig Genadeverbond met zijn sacra- menten had voer de zaligheid geen het minste belang, was evengoed voor den schijn- Christen en mondbelijder, als voor Gods echte kind. En alle klem en alle nadruk viel op dat inwendig genadeverbond, dat buiten Kerk en Sacrament om, gansch per- sonlijk tusschen de zoekende ziel en God tot stand kwam. Het Sacrament was een uitwendige ceremonie geworden; de Kerk een gemeend gezelschap; de prediking ging op in deugd-prediking of in methodistischen bekeeringstijver. En geheel los naast en meest tegenover dat uitwendig verbond en die uitwendige Kerk en die uitwendige sacramenten kwam toen het leven der waar- achtige kinderen Gods te staan, die in ge- zelschappen elkaar zochten, in mededeeling van elkaars bevindingen geestelijk voedsel zochten en zich laafden aan het innige Chris- tendom van Schortinghuis of Lampaansche gestaltelijke theologie.

Over die kringen den staf breken doen we daarom niet. Wie de historie onzer Kerk kent, weet, dat de schuld van dit te loor gaan van de heerlijke verbondsbeschouwing onzer vaders niet bij hen ligt, maar bij de gansch oppervlakkige en uitwendige verbondsovername van de 18e eeuw. En vooral mag nooit vergeten worden, dat terwijl in de Kerk steeds meer de wereldsch- geaardheid toenam, allerlei ketterij vrij spel kreeg en het rationalisme overheerschend werd, het waarachtige geestelijke leven juist in deze kringen en gezelschappen be- waard is gebleven, zij het dan ook in vaak ziekelijke vorm. En menig jeugdig predi- kant, die in onbesuisden ijver en niet zonder eenzijdigheid de verbondsbeschouwing onzer vaders op den kansel bracht en bij deze „oude vrouwen“ op tegenstand stuitte, mocht zichzelf wel eens afvragen, wat er van ons land en volk zou worden zijn zonder dit „overblijfsel der genade“, dat God ons in de dagen van afval liet. Een ongeslepen diamant heeft toch altoos meer waarde dan het schitterendst geslepen kristal; gouderts dan het blinkendste koper. En het toont al zeer weinig geestelijk onderscheidingsver- mogen, wanneer men om den ruwen kant den diamant verwerpt of het gouderts niet weet te waardeeren, omdat het met alligie is vermengd.

Maar al achten we het geestelijk leven en de teedere godsvrucht, die in deze krin- gen bewaard bleef, hoog, toch neemt dit niet weg, dat hun verzet tegen de verbonds-

beschouwing niet goedgekeurd worden mag. Tegen elke eenzijdige overdrijving, waar- door het geestelijk leven schade kan lijden, wenschen we even bevestigd als zij te protes- teeren. Maar wat God in zijn Woord ons leert, wat onze vaders als kostelijken schat uit de goudmijn van Gods Woord hebben opgedolven, wat de bezielden rijke taal des geloofs is, die door heel onze liturgie heenklinkt, kan en mag niet worden prijs- gegeven. Aan de juiste verbondsbeschou- wing hangt heel de leer der Kerk en der Sacramenten. Hier mogen we, zelfs al gold het hen, die geacht worden pilaren der Kerk te zijn, geen voetbreed wijken. Omdat de waarheid Gods voor ons hooger staat dan het oordeel der menschen.

Officiële Berichten.

Rapport Predikantstractementen aan de Gereformeerde Kerken in de Classis Woerden.

(Slot.)

Geliefde Broeders.

3. En in de 3de plaats mag het belang der Dienaren en de veranderde levensstandaard niet uit het oog worden verloren. Het is onbillijk, dat wie tot aan zijn 25ste jaar op de schoolbanken zit en al dien tijd niet alleen niets verdient, maar in normale omstandigheden circa 8000,— gulden verstu- deert, dikwijls niet alleen nooit iets van dat kapitaal terugziet, maar ook nog, om zijn gezin met eere te onderhouden, er dikwijls van zijn geld, dat hij nog mocht overgehouden hebben, moet interen. Dan gaat hij met zorg van den eenen dag in den anderen. Dit gaf, volgens de klacht van den bekenden Engelschen Taaloog Owen, aanleiding, dat er reeds in vroeger dagen zoo weinig jonge mannen van meer aanzien lijken huize voor predikant studeerden.

Ook wordt rekening gehouden met den vooraf in de laatste jaren zeer verhoogden levensstan- daard. De salarissen van schier alle ambtenaren zijn daarom aanzienlijk verhoogd, maar de Dienaren des Woords hebben over het algemeen daarin niet van betekenissen gedeeld. (Wel in de uitgaven, niet in de inkomsten.)

In de stad, maar ook ten platten lande is een Predikant een der meer aanzienlijken. Daarmee moet hij rekenen in de verzorging van zijn gezin en als hij voor het voetlicht treedt. Dat wordt van hem verwacht. Voor verschillende Christelijke doeleinden moet hij niet alleen bijdragen, maar zelfs voorstaan. Op grond van deze overwegingen aarzelde de Commissie niet, u te adviseren, dat ernstige aandacht wordt gewijd aan de verbetering der Predikantstractementen in het algemeen en van sommige zeer kleine in het bijzonder. Wel is het gemakkelijker te zeggen: verandering is noodig, dan den weg aan te wijzen, waarlangs het geschieden kan. Maar als lichtpunt in dit vraagstuk mag gewezen op aanzienlijke onthef- ting van geldelijke druk, die om Christen- volk ten deel valt door de Schoolwet. En wij vragen met alle vrijmoedigheid: ligt daarin niet een aangewezen weg om nu ook eens te gaan den- ken aan de vele noodlijdende Predikanten? Moelijk zal kunnen worden beweerd, dat, hoe hoog veler overvaardigheid ook te roemen valt, in alle kerken de hoogste spaarkracht alreede werd bereikt. Waar de kleinere kerken al het mogelijk doen, daar zijn de grotere en ster- keker groepen om te helpen, opdat niet de eene gebrek lijde en de andere overvloed hebbe, maar er, naar des Apostels woord, „gelijkheid“ zij.

Nu heeft uwe Commissie de poging van de kerk van A toegejuicht, die niet alleen in haar voorstel zegt dat, maar ook op twee wijzen er verandering kan komen.

In overleg met den kerkeraad, door een tweetal broeders in de Commissievergadering vertegenwoordigd, hebben wij de eer het voorstel van A. met enkele wijzigingen u voor te leggen en in uwe zeer ernstige overweging aan te be- velen.

Het eenigzins gewijzigde voorstel luidt nu aldus:

Voorstel I. a. Er zal in geen kerk een Candidaat beroepen worden op een tractement minder dan f 1000,—.

b. Na volbrachten 4 jarigen diensttijd is het wenschelijk, dat het tractement op f 1200,— is gebracht, zoo mogelijk met successievelijke jaarlijkse verhoogingen van f 50,—.

c. In bijzondere gevallen kan, nadat door den kerkeraad eene verklaring van den te beroepen leeraar, dat deze een geringer tractement voor zich genoegzaam acht, is overgelegd, door de Classe verlof tot beroeping gegeven worden met ter zijde stelling van het onder a en b bepaalde. De genoemde verklaring zal echter telken jare bij de kerkvisitatie in zulk eene kerk ver- nieuwd worden. Zoo zij om voldoende redenen achterwege blijft, is de kerk geroepen het tractement te verhoogen.

II. Niet alleen wordt het minimumtractement bepaald, maar ook wordt gezorgd, dat het er- come.

En wel op de volgende wijze:

a. De kerken, die tot nog toe geen f 1000,— gaven, verplichten zich het tractement daarop van de heerlijke verbondsbeschouwing onzer vaders niet bij hen ligt, maar bij de gansch oppervlakkige en uitwendige verbondsovername van de 18e eeuw. En vooral mag nooit vergeten worden, dat terwijl in de Kerk steeds meer de wereldsch- geaardheid toenam, allerlei ketterij vrij spel kreeg en het rationalisme overheerschend werd, het waarachtige geestelijke leven juist in deze kringen en gezelschappen be- waard is gebleven, zij het dan ook in vaak ziekelijke vorm. En menig jeugdig predi- kant, die in onbesuisden ijver en niet zonder eenzijdigheid de verbondsbeschouwing onzer vaders op den kansel bracht en bij deze „oude vrouwen“ op tegenstand stuitte, mocht zichzelf wel eens afvragen, wat er van ons land en volk zou worden zijn zonder dit „overblijfsel der genade“, dat God ons in de dagen van afval liet. Een ongeslepen diamant heeft toch altoos meer waarde dan het schitterendst geslepen kristal; gouderts dan het blinkendste koper. En het toont al zeer weinig geestelijk onderscheidingsver- mogen, wanneer men om den ruwen kant den diamant verwerpt of het gouderts niet weet te waardeeren, omdat het met alligie is vermengd.

b. Kerken, die haar overmogen hietoe uit- spreken, zullen als noodlijdende kerken de hulp der andere kerken inroepen en ontvangen; alsdan namelijk, wanneer die verklaring door de Classe naar waarheid bevonden wordt, waartoe de Classe met al de haar ten dienste staande middelen een onderzoek zal instellen. Het ontbrekende zal dan door de kerken worden aangevuld, waartoe elk der kerken procentgewijze haar aandeel heeft te storten bij den Classicaal Quaeator.

III. Bovenstaande regeling geldt vooreerst de kleine kerken, doch tegelijk behooren de grotere kerken zulk eene regeling te treffen, die rekening houdt met de behoefte van het gezin en met den diensttijd van haar Dienaar.

De Kerkvisitatoren zullen bij de jaarlijkse visitatie hierop hebben te letten.

IV. De Classe vragt aan de Prov. Synode doorzending van het voorstel naar de Generale Synode, dat deze uitspreke, dat in de tracte- menten van de Dienaren des Woords in het algemeen verbetering wordt gebracht, opdat de kerken langs dien weg gewezen worden op hare roeping.

U de leiding des H. Geestes toebiddend,

Uwe Commissie:

H. VAN DIJK.

J. EIGEMAN WEN.

C. B. SCHROEMAKERS.

A. VERDUYN.

De arbeid te Essen v/d Ruhr gestaakt. Van verschillende zijden krijg ik in den laatste tijd het verzoek, om toch eens te willen mededeelen, hoe het staat met den arbeid der classe Zutphen onder de Hollanders te Essen v/d Ruhr.

Men heeft, naar het schijnt, over het hoofd gezien, wat namens de classe Zutphen door middel van het verslag harer vergaderingen aan de Kerken werd bericht.

Daar het mij te druk wordt, alle vragers en belangstellenden hoofd voor hoofd op de hoogte te brengen, zij het mij vergund, langs dezen weg nogmaals te berichten, dat genoemde Evangelische arbeid te Essen is gestaakt, of liever, dat die arbeid moest worden opgegeven wegens gemis aan voldoende steun.

Meermalen werd op het hooge belang van dien arbeid voor de Hollanders en in 't bijzonder voor de vele Gereformeerden in de Deutsche Industriestaaten gewezen. Maar voor Essen kwam geen geld! We moesten dus, na langen tijd te hebben voortgesuikeld, ten slotte nood- gedrongen onze landgenoten en onze broeders en zusters te Essen wel aan hun lot overlaten.

Dat smartt ons! Te meer, omdat men nu in ons land belangstelling begint te tonen. Zoo gaat het wel eens meer.

Jammer, dat die belangstelling zich zoo laat openbaart!

Tot de honderden van Hollanders te Essen en omstreken, die aldaar verbetering van maatschappelijke positie zochten en vonden, behooren ook tientallen van „Gereformeerden“, die nu onbearbeid en ongewaarschuld meegesleurd worden in den machtsigen maatsluim van verleiding of van oppervlakkigen godsdienst.

Naar den mensch gesproken zijn ze, zoo al niet voor 't Koninkrijk Gods, dan toch zeker voor de Geref. religie verloren!

En nu nog een vriendelijk verzoek.

Naar Essen v/d Ruhr vertrekkende leden van Geref. Kerken en Kerkeraaden gelieven nota te nemen van het adres van een der broeders aldaar, n.l. van W. Hartmann, Heisterstraate 26, Achenes. Wellicht, dat op den duur, onder Gods zegen, door hem en anderen nog weer een „kern“ kan gevormd worden, waarvan een nieuwe, geronde en, laat ik hopen, krachtig gestande actie kan uitgaan.

Verantwoording van de laatste giften, bij mij ingekomen, geschiedt binnen kort.

Om misverstand te voorkomen, nog eenmaal: Te Essen allen is de arbeid gestaakt. Te Duisburg, Homberg (adres: A. Riedstra, Hotel- mühle bei Heiligenhaus) en Ruhrort bestaan Geref. Kerken.

DS. G. RENTING.

Wintertijds, 23 Oct. 1906.

Aan de Kerkelijke bladen wordt dringend verzoekt, dit schrijven te willen overnemen.

Agendum voor de vergadering van Geref. Kerken in de classis Gouda, te houden D.V. op Dinsdag 6 Nov. 1906, aanvang voormiddags 9 uur in de Noordkerk aan de Tuinmarkt te Gouda.

1. Opening namens de roepende kerk.
2. Ouder- zoek der credentiebrieven.
3. Aanwijzing van het Moderamen.
4. Lering en vaststelling der notulen.
5. Ingekomen stukken.
6. Instructie.
7. Rapport van Kerkvisitatoren in zake de gehouden visitatie.
8. Bezwaarschrift van Br. V. v. H. tegen handelingen van den Kerkeraad van O. 9. Schriftelijke aanvragen van hulp- behoevende Kerken.
10. Besluiting voor hulp- behoevende Kerken. (Zie II c. 2. Acta der Syn. van Utrecht 1905, Bijlage LXIX).
11. Rondvraag naar Art. 41 K.O.
12. Regeling der consulent- schappen en vacature beurten.
13. Storting der collecten voor de Theol. Fac. der V.U. en hulpbehoevende studenten.
14. Verffming der classale kosten.
15. Rekening en verantwoording door de onderscheidende deputaten.
16. Aanwij- sing van de roepende Kerk voor de volgende vergadering.
17. Toepassing 200 noodig van Art. 43 K.O.
18. Lering der korte notulen.
19. Sluiting der vergadering.

Namens de roepende Kerk van Gouda B.:

JOH. S. LANGEN, praesid.

J. F. DE NOOY, scriba.

Gouda, 19 Oct. 1906.

Zending onder de Joden.

Ter voorkoming van noodeloze correspon- dentie, worden Kerkeraaden en Zendingvereeni- gingen vriendelijk verzoekt, met uitnodigingen voor spreekbeurten zich te wenden tot Ds. A. van Veen te Rotterdam, en liefdegaven te zenden aan den WelEd. Heer N. Koops, Haring- vliet 101, Rotterdam.

Werde de tweede kennigiving v.v.p. ook behartigd door particulieren. Moge voorts de belangrijke belangstelling in het heil van de beindmen om der vadersen wil, hoe langer hoe meer toenemen!

E. KROPPVELD.

President van de Deputaten ad hoc.

Rijswijk, 23 Oct. 1906.

Kort verslag van de na-sitting der Partic. Synode van Z. Holland (mid. ged.) gehouden te Rotter- dam, 9 October 1906.

1. De praeses opent de vergadering te 10 ure op de gebruikelijke wijze. Twee afgevaar- digden zijn afwezig. De notulen worden on- gewijzigd vastgesteld. Eenige ingekomen stukken worden voor kennisgeving aangenomen.

2. De daarvoor aangewezen deputaten rap- porteren over de vermeerdering van het aantal classes. Aan al de kerken en classes was een ontwerp daarvan toegezonden. In de cl. Dordrecht en Gorinchem was men hiernaede vereenigd; de cl. Brielle had ernstige bezwa- ren te hunner kennisse gebracht; in de cl. Rot- terdam achtte de meerderheid eene classen- uitbreiding thans niet wenschelijk, terwijl verschil- lende kerken eenige wijziging in de saamvoeging der kerken voorstelden. Ter meerdere gelijk- making van de cl.

Rotterdam en Schiedam stellen de deput. voor, hun ontwerp in soverre te wijzigen, dat de kerken van Hoogvliet en Poortugaal bij Schiedam worden gevoegd. Het schrijven der cl. Brielle wordt nog gelezen en nader toegelicht door de afgevaardigden. Eveneens worden gelezen de brieven, over deze zaak aan de Synode gezonden door de kerken van Pernis en Maas- sluis B, terwijl een objectief relaas der in de cl. Rotterdam gezonden bezwaren door de afge- vaardigden wordt gegeven.

De Synode neemt met alle stemmen het ont- werp der deputaten over te de door hen voorgestelde wijziging aan; verklaart uitdrukkelijk, dat uit deze cl. indeeling geen enkele vermeerde- ring van financielen last voor eenige kerk voortvloeit; benoemt eene Commissie, bestaande uit de brs. E. Douma, Drost, Gootte, de Jonge, Mol, Sieders, Singels en Snoek, welke 23 Oct.

zal vergaderen om de nieuwe financiële verhou- dingen der classes te regelen; bepaalt, dat de nieuwe indeeling in werking treedt met 1 Febr. 1907 en dat te voren de oude classes nog eens samenkomen om de maatregelen te nemen, welke het gevolg zijn van dit besluit, en wijst de kerk van Barendrecht aan om voor de eerste maal de nieuwe cl. Barendrecht samen te roe- pen, idem Hellevoetsluis voor de cl. Brielle, Dordrecht, voor de cl. Dordrecht, Rotterdam A voor de cl. Rotterdam, Schiedam voor de cl. Schiedam, terwijl de cl. Gorinchem ongewijzigd blijft.

Enkele benoemingen in deputaatschappen, welke uit de classesvermeerdering voortvloeien, worden gedaan. Aan de Synode van het noordel. ged. zal worden voorgesteld, het getal harer deput. voor art. 11 en 13 K. O. ook op 6 te brengen.

3. De Synode besluit met alle stemmen tot samenwerking der kerken van Z. Holland (mid. ged.) met Rotterdam B in de Zending. In be- handeling komt het op de classes gebrachte con- cept der voorwaarden hiervoor. De afgevaar- digden der classes geven verslag van het in de vergaderingen hieromtrent besloten. De daar- voor aangewezen commissie stelt eenige wijzi- gingen voor, welke het gevolg zijn van de clas- sesverandering. Het aldus gewijzigde concept wordt met alle stemmen goedgekeurd, sodat is beslist, dat de medische hulpdienst het eerst zal worden ter hand genomen; dat het aantal deputaten 20 zal wezen, waarvan Rotterdam B er 10 benoemt en 10 worden gekozen door de Synode op voordracht der classes, en wel uit de cl. Rotterdam 3, Schiedam 2, Dordrecht 2, Barendrecht 1, Brielle 1 en Gorinchem. Voorts worden eenige bepalingen gemaakt aangaande het rapporteren en de financiële bijdragen, en wordt aan de Zendingadeputaten opgedragen de samenwerking eener nieuwe acte van samen- werking op den grondslag der voorgenomen voorwaarden.

4. De assessor dankt den praeses voor zijne leiding en gaat voor in de dankzegging aan den Heere, waarna de Synode is gescheiden.

Namens het moderamen:

J. DOUMA, uite Scriba.

Buitenland.

Duitschland. De crisis op Theolo- gisch gebied.

De Duitse Kerken doorleven een crisis gelijk nooit te voren. De strijd tusschen geloof en on- geloof is heviger dan ooit. Onlangs voerde hierover professor Bornhäuser te Halle het woord. Hij betoogde, dat aan de ééne zijde geroepen werd: „Wij willen geen Christenen zijn“ en aan de andere zijde: „Wij zeggen, dat wij zulke goede Christenen zijn als iemand anders?“ Dan weer heet het: „Wij meenen dat de Evan- gelische kerk niemand zoo bitter noodig heeft, als ons“. Daarom gaan die moderne Theologen wakker aan den arbeid, om hun geloof (?) uit te dragen op de markt des levens en te pre- diken in de scholen en huizen. Zij twijfelen niet aan de juistheid van het wetenschappelijk on- derzoek, zij zijn overtuigd van de onmacht van hen die aan het geloof der Kerk vasthouden, en strijden nu voor de nieuwe godsdienstige be- zieling van ons volk, overtuigd dat de over- winning hunner is en dat de vrucht van hun wer- ken weldra zal geplukt kunnen worden. Ja, menigen denkt dat het niet meer zaak is de ouderkende massa te bearbeiden, zij zijn al medelijdend voor de rechtinnigen, die men be- zielden moet van den nat. koud en fanatiek makenden last hunner dogma's.

Wat zal het gevolg van hun optreden zijn? Het is niet moeilijk te voorspellen. De geschie- denis van het Christendom bewijst te duidelijk, dat een Christendom zonder Christus geen belofte van duurzaamheid in zich draagt. Zou het der Theologie zonder Christus gelukken tot alleenheerschappij in de kerk te komen, of mocht het haar gelukken den bovenoot te krijgen, dan zou zij het Evangelie van Jezus Christus niet kunnen dooden, maar wel zou zij de kerk versatigen.

Dergelijke genigissen tegen de diertheid, waarmede het ongelooft het hoofd opsteekt, zijn zeker uitnemend. Maar helaas niet men ge- weganwijzers, die de Kerk des Heeren bevrij- den van een zooveel die haar binnen hare muren bestrijden en verwoesten. Men richt „Gemeinschaften“ op, en sommige rechtinnige predikanten zijn daarvoor, anderen er tegen, maar tot een strijd om Zion's muren op te bou- wen komt het niet. En toch is juist dit, zooals wij de dingen inzien, dringend noodig.

Merkwaardig is hetgeen dezer dagen besloten werd op de algemeene vergadering van den „Evangelischen bond“. Op den Katholieken dag te Essen hadden de Roomsche geestelijken voor- geslagen, met de Evangelischen zich te verbinden om den politieke strijd geenszinschappelijk te strijden. „De Evangelische bond“ heeft de toe- gestoken hand van den „Katholiekendag“ ech- ter afgewezen „wij daarin de poging gezien werd, de macht van de Centumpartij, die in de eerste plaats de Roomsche belangen voor- staat, te versterken en die vrijheid voor de kerk te helpen veroveren, die onvereenigbaar is met de grondstellingen van den souverainen nation- alen staat en die eene voortdurende bedreiging van den confessionneelen vrede betekent.“

Daarentegen sprak de Evangelische bond uit dat hij wilde: „Vrije ontwikkeling van de levens- krachten der Reformatie, welke van oudsher bleken het volk en den staat te kunnen omhoo- houden; saamwerken met allen die het vader- land willen dienen op elk gebied van de Chris- telijke beschaving en volkswelvaart. Maar geen verbond met het centrum en geen politieke steun voor die parlementaire vertegenwoordiging van de belangen der Roomsche Kerk. Deze Kerk is geen bolwerk tegen de Revolutie en Omwentel- ing, en ten slotte was elk bondgenoot van het Ultramontanisme de bedrogene.“

Het is opmerkelijk dat de mannen van den Evangelischen bond toonen nog niets te hebben geleerd. Het Roomsche Centrum heeft, na jaren lang te hebben gestreden, ten slotte de Mei- wetten afschaffte gekregen, die een keten waren voor de Roomsche Kerk. Onder leiding van den staatsman Windthorst werkten zij wel met socialistien saam om hun politiek doel, de vrij- making der kerk, te bereiken. Ten slotte moest zelfs de ijzeren Kanselier von Bismarck voor de macht van het Centrum wijken. Nu hebben de ware vrienden van de Evangelische kerk al- tijd geroepen om „meer vrijheid en zelfstan- digheid voor de Evangelische kerk“. Door een bondgenootschap met de Centumpartij ware dit te verkrijgen. Doch de door de Roomschen toegestoken hand wordt geweigerd!

Liever spreekt de Evangelische Bond van de rechten van den „sovereinen nationalen staat“ om daarmede aan te duiden, dat hij met beide voeten op den bodem van de beginselen der

revolutie staat, en daardoor te bewijzen dat hij in de eerste plaats geen bolwerk kan zijn tegen de revolutie en de anarchie.

Gemengd Nieuws.

Invoeldrijke mannen hebben de handen ineen geslagen om te verkrijgen, dat in de Westminster Abbey van Londen een gedenkstoon zal geplaatst worden voor John Bunyan. De deken van West- minster heeft geweigerd toe te staan een gedenk- steen in den Abbey te plaatsen ter gedenkenis van Herbert Spencer.

In de laatste dagen heeft men te Parijs op initia- tief van den bekenden publicist Henri des Houx een „Liga der Katholieken van Frankrijk“ ge- vormd, met het doel cultus-vereenigingen, gelijk die door de wet geëischt worden, te stichten. Deze cultusvereenigingen zouden dan van de regering de beschikking over de kerkgebouwen krijgen, en deze vereenigingen zouden ze aan de Roomsche geestelijkheid aanbieden gelijk dit door den minister Briand voorgesteld is. Maar deze cultus- vereenigingen zullen, zoolang de wet op schelding van kerk en staat gehandhaafd blijft, door de Roomsche geestelijkheid nooit aangenomen worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

V.

HET KAADSEL OPGELOST.

Er heerschte geen kleine verbazing op het dorp, toen bekend werd wat 't lam in zijn testament had bepaald. En dat was geen wonder.

Daar ik, zoo had de oude man laten schrij- ven, een gevonden kind ben, gelijk ook mijn vrouw was, en dus bij mijn weten geen betrek- kingen heb, wijl mijn lieve dochter is gestorven, zoo laat ik de Zandhoeve en al wat ik verder heb, na, aan het dorp waarin ik zooveel jaren heb gewoond. Ik heb er veel goeds ge- noten, en ben daarvoor, gelijk aan God, ook dankbaar aan de menschen.

Daarom verzoek ik, dat van het geld dat ik heb nagelaten, de hoeve zal worden verbouwd, tot woningen voor veertien gezinnen en een huis voor den opziener. Ze zullen daar vrij wonen, zonder kosten, voor hun leven, zoo zij zich niet misgaan, en ook een stuk land hebben, om zich van de opbrengst te onder- houden.

Verder werd gezegd hoe de inrichting zou staan onder 't beheer van eenige aangewezen personen, die weer anderen konden kiezen, als er uitvielen enz. Ook dat de Zandhoeve nooit mocht verkocht worden, behalve het land dat na den bouw overbleef.

Ouder meer, zei Claes Pieterszoon ook nog dit:

Het is mij niet onbekend, dat velen in dit dorp mij voor een schraapzuchtig man, ja een vrek hebben gehouden, in de laatste jaren. Toch ben ik zulks niet geweest. Maar na den dood van mijn vrouw en kind was altijd mijn gedachte, hoe ik aan eezame, goede lieden in deze plaats, hulp zou bieden tot hun onder- houd om met eeren te leven. Ik overacht dat de Zandhoeve daartoe dienen kon, als boven beschreven, doch ik had bij lange niet genoeg voor alles wat daartoe geëischt werd. Zoo heb ik dan zeer spaarsamelijk geleefd, ook voor mij zelf — doch niet voor mijn onderhoorigen, ge- lijke ze weten — opdat ik dit einde mocht bereiken:

Dit is, zoo ik hopen mag, mij gelukt. Daarom vertrouw ik, dat zooveel als dit weten, nu het openbaar is geworden, niet zoo kwalijk van mij verder zullen oordeelen. Zij mogen weten, dat ik gespaard heb voor en ten nutte van anderen, die mij daarvoor in mijn leven niet hebben kunnen danken. Ik hoop dat zij mij in vriendelijke nagedachtenis houden zullen.

Volgens het verzoek van Claes Pieterszoon 't Lam, werd zijn uitersten wil op een Zondag- morgen na den dienst, ook in de kerk voorge- lezen. De dominee en de schout hadden beiden goedgevonden dat toe te staan, dat zij meen- den dat het menig verkeerd oordeel over den gestorvene kon veranderen. Er bestonden des- tijds geen kranten waarin men zoo iets zetten kon, en heel dikwijls hadden allerlei bekend- makingen plaats als de kerk uitging, omdat de menschen dan bijeen waren. Dit geschiedt trou- ws nu nog wel. 't Is echter, 'zij dan in nood- zaak, toch minder goed, daar wat men hoort, dikwijls de aandacht afleidt van wat men pas gehoord heeft, en het goede zaad alzo niet kan opwassen.

De bekendmaking in de kerk had aanstands- ten gevolge, dat de menschen over 't lam heel anders begonnen te denken en te spreken, dan vroeger. Zij die hem voor een schraap- en een vrek gescholden hadden, zegen nu, en velen die zich nooit om hem bekommerd hadden, pre- zen hem thans luide, mischien wel hopen op een plaatsje op de Zandhoeve.

Des Zondagavonds, toen velen, als gewoonlijk bij den dominee bijeen waren, werd ook over de zaak gesproken. En al konden de meesten niet al het doen van Claes Pieterszoon prijzen, toch werd hij nu door niemand meer veroordeeld, gelijk vroeger. „Blijkt wel, vrienden“, zoo sprak de leeraar, dat de Schrift waarheid spreekt, als zij zegt: De mensch ziet aan wat voor ogen is. Dat hebben wij allen in dit geval gedaan, en nu zien we, dat we ons bedrogen hebben. Toch geloof ik, dat Claes Pieterszoon beter gehandeld had en meer liefde zou hebben onder- vonden, als hij zijn plan, hoe goed ook, op andere wijzen had uitgevoerd. Hij moest zoo al bij nu deed, wel voor zeer gierig gehouden worden en dien schijn des kwaads was het beter geweest te mijden. Dan had hij ook bij zijn leven nog wat kunnen uitdelen, zegen versprei- den en zelf vreugd daarvan smaken. Maar hij was een wat zonderling man. Moge hij ook maar gedacht hebben aan dat huis, niet met handen gemaakt, eeuwig in de hemelen, dat we behooven, als ons aardse huis gebroken wordt. Hij sprak daar nooit veel over. En toch zou het droevig zijn, zoo hij, die zorgde dat anderen een huis kregen, zelf het beste, daarboven, moest missen.“

Zoo kort en duidelijk als het kon, vrienden, heb ik u de geschiedenis van de Zandhoeve verteld, gelijk die stond in het papier, dat Rika den bezoeker voorlaas, en in andere stukken die hij intrag. Waar het noodig